
Jelenünk a múlt tükrében

Fábry István

A Győzelmes Február 25. évfordulója kapcsán pártunk nagyon őszintén és bolsevik alaposággal mérte fel azt az utat, melyet e negyedszázad alatt tettünk meg, s megvizsgálta e 25 év eredményeit és hibáit egyaránt, kiindulva abból, hogy mennyiben tettünk eleget adott szavunknak, hogyan valósítottuk meg a Győzelmes Február forradalmi hagyatékait.

Ezen ünnepek, de az ezt követő és népeink életében sorsdöntő évfordulók is (mint a Szlovák Nemzeti Felkelés 30. évfordulója) megkövetelik, hogy elért eredményeinken keresztül konfrontáljuk a burzsoá reakciós és revizionista erőknek azt az állítását, miszerint ezen 25 év a „sötétség“ negyedszázada volt.

A pártunk Központi Bizottságának gyűlésein elhangzott beszámolók, de maga az élet is alaposan rácáfolt ezekre az állításokra, és igazolta, hogy népünk e 25 év alatt lerakta boldog életünk alapjait és hovatovább élvezni munkája gyümölcsét.

Nekünk, Csehszlovákiában élő magyaroknak is jó alkalom ez arra, hogy a CSEMA-DOK szempontjából visszapillantunk szövetségünk 25 éves tevékenységére. Vizsgáljuk meg mi is, mit is végeztünk el ezen idő alatt, annál is inkább, mivel szövetségünk majdnem egyidős a Győzelmes Februárral, sőt mondhatjuk: a februári győzelem egyik újszülöttje. Jó alkalom ez tehát arra, hogy számot vessünk, mennyiben sikerült szövetségünknek betöltenie azt a történelmi hivatást, melyet annak idején a párt Központi Bizottsága ránk bízott. Nevelni, tanítani, magasabb színvonalra emelni a magyar nemzetiségű dolgozók kultúráját.

Azt hiszem, helyes lesz, ha abból indulunk ki, hogy mit is adott nekünk, magyar dolgozóknak a februári győzelem, és mi hogyan éltünk az adott lehetőségekkel.

Az eltelt 25 év alatt — mely az általános fejlődés szempontjából aránylag nagyon rövid idő — Szlovákia arculata a felismerhetetlenségig megváltozott. Az elmaradott agrár országból fejlett ipari országgrész lett. És ezen belül Dél-Szlovákia magyarvagy Kelet-Szlovákia ukránlakta területei is felsorakoztak a Csehszlovák Szocialista Köztársaság iparilag legfejlettebb országrészei mellé.

Mezőgazdaságunk e rövid negyedszázad alatt a világ legfejlettebb mezőgazdaságai közé került, melynek különös jelentősége és a legkézzelfoghatóbb, legszemléltetőbb jelenségei éppen a magyarlakta délvídeken éreztetik hatásukat. Az új hatalmas gyáróriások, mint a Kelet-szlovákiai Vasmű, a vágsellyei vegyikombinát, a štúrovói papírgyár, a komáromi hajógyár és még több más új üzem mellett új gyönyörű iskolák, kórházak, bölcsődék, kultúrházak épültek fel ezeken a vidékeken. Városaink, falvaink képe teljesen megváltozott; lakosságunk több mint fele új, egészséges lakásokban lakik, megszűnt falvainkon a proletárbetegséget okozó sártengerre és

porfelhőre jellemző elmaradottság, és helyüket felváltották a pormentes utak, az elvezetőcsatornák. Mindez és még sok egyéb változás népeink életszínvonalát illetően mindössze két és fél évtized alatt ment végbe. Ezt hozta tehát részünkre a felszabadulás, így teljesítettük mi valamennyien a februári győzelem hagyatékát.

De azt is látnunk kell, hogy eddigi sikereink és hibáink, fogyatékoságaink is aszerint alakultak, hogy mennyire sikerült pártunk vezetésével népünket mozgósítani kitűzött céljaink megvalósítására, a dolgozó tömegekben előbbre vinni a kulturális forradalmat. És ha ebből a szemszögből kiindulva vizsgáljuk a CSEMADOK eddigi 25 éves tevékenységét, megállapíthatjuk, hogy ezen magasztos munkából mi is kivettük részünket, és tőlünk telhetően mindig igyekeztünk teljesíteni azokat a feladatokat, melyeket 25 évvel ezelőtt pártunk Központi Bizottsága ránk, a Csehszlovákiában élő magyar ajkú kommunistákra bízott. Tanúskodnak arról azon elismerések is, melyekkel pártunk akár mint egyéneket, akár mint szervezetünket számtalanszor kitüntette. Alapító tagjaink és az összes CSEMADOK-tagok büszkéek lehetnek arra, hogy szövetségünk szintén egyik szószólója lett a szocialista nevelés nemes küldetésének, hogy aktív részesei vagyunk boldog szocialista jövőnk építésének a magyar dolgozók között.

Számunkra emlékezetes marad az a nap, mikor egy maréknyi kis csoport 25 évvel ezelőtt összejött a Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának egy kis helyiségében, hogy pártunk Központi Bizottsága indítványára meghányja-vesse a lehetőségét valamilyen egyesület vagy kulturális szervezet megalakulásának a magyar dolgozók számára Szlovákia területén.

Ezen kis csoport Major Istvánból, id. Rabai Ferenc elvtársból, Kugler Jánosból, Lőrincz Gyulából és Fábry Istvánból tevődött össze. Lőrincz Gyula és Fábry István elvtársak ismertették Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága elnökségének erre vonatkozó határozatát.

Az akkori viszonyok ismeretében őszintén meg kell mondanunk, hogy ezen kis csoport nagyon nehéz feladatot vállalt magára, mert míg cseh és szlovák elvtársaink mindjárt az emlékezetes 1945-ös májusi felszabadulás után elkezdhatték ezt a munkát — melyet ugyan valamennyiünk részére a szovjet nép hős vörös csillagos katonái hoztak meg-, nekünk, itt élő magyar kommunistáknak, ezt csak a munkásosztály februári győzelme tette lehetővé. Ez volt az a nagy történelmi fordulópont, amikor már végérvényesen eldőlt hazánkban, a Csehszlovák köztársaságban, hogy utunk a szocialista társadalmi rend felépítésének az útja.

Igaz, ez a feladat csak egy részét jelentette mindazon terveknek, melyek előttünk tornyosultak, mert sok minden mást is el kellett végezni ahhoz, hogy a Szlovákia területén élő magyar dolgozók is minden tekintetben alkotó részeseivé váljanak pártunk célkitűzései megvalósításának: az osztály nélküli társadalmi rend és a szocializmus felépítésének hazánkban. A dolgozók neveléséhez újságra, könyvre, tehát írott szóra, de mindenekelőtt alapokra, iskolai nevelésre volt szükség, ami, mint tudjuk, a már ismert okok miatt 1948-ig magyar nyelven nem volt lehetséges.

Ez a kis csoport mint legközelebbi feladatot azt tűzte maga elé, hogy falvainkban és városainkban felkeressük azon ismert és a múltban a harcokban már bevált kommunistákat, akikre a jövőben e feladatok elvégzésével kapcsolatban számíthatunk. Jártuk hát a városokat, falvakat, tanácskoztunk, felráztuk az embereket, meggyőztük, agitáltunk, ahogy mondani szokás: éjjel-nappal. Ez az igyekezetünk nem volt hiábavaló, és jól számítottunk, mivel Somorjától Nagykaposig a kommunisták örömmel vállalták ezt a munkát.

Noha, főleg az első időkben, azt tapasztaltuk, hogy a hivataloknál és főleg egyes személyeknél ez az igyekezetünk nem mindig talál megértésre, nem riadtunk vissza

a nehézségektől, és fokozatosan meggyőztük a kételkedőket pártunk Központi Bizottsága határozatának helyességéről. Nagy segítségünkre volt az a tény is, hogy a járási pártbizottságokon keresztül tudomásukra jutott ezen hivataloknak és egyéneknek az, hogy Bratislavában, az SZLKP Központi Bizottsága mellett megalakult az úgynevezett „nemzetiségi bizottság”, amelynek éppen a nemzetiségi kérdés fokozatos megoldása volt a feladata.

Így aztán minden járásban, a városokban és falvakban a járási pártbizottságok hozzájárulásával megtaláltuk azokat a személyeket, akik mint a születendő kulturális szövetségünk helyi csoportjainak szervezői számításba jöhettek.

Ezek után a következő összejövetelünkön, melyet szintén az SZLKP KB épületében tartottunk meg, már kb. 30—40-en tanácskoztunk. A fentebb említett kis csoporton kívül részt vett már Bratislavából és Szlovákia déli járásaiból több ismert elvtársunk is. Ezen elvtársak pár szóból megértették összejövetelünk célját, és magukra vállalták azt a feladatot, hogy ki fogják jelölni az egyes járásokból azon elvtársakat, akik mint a szervezet alakuló közgyűlésének küldöttei s főleg az egyes járásokban mint szervezők számításba jöhettek. Ezen összejövetelünkön Lőrincz Gyula és Fábry István elvtársakat azon feladattal bízta meg, hogy az eddigi tapasztalatok alapján az illetékes elvtársaknál az SZLKP Központi Bizottságán kérjék a járások támogatását a további összejövetelek megtartására az egyes járásokban. Ez meg is történt — sőt a párt Központi Bizottsága határozatának értelmében a Szlovákia déli részén felmerült problémák fokozatos megoldására, tehát nemcsak a kulturális élet, de minden más kérdés fokozatos megoldására is egy széles körű tanácskozást hívtak össze Dél-Szlovákia valamennyi járásának vezető párttitkárai és a járások ismertebb magyar nemzetiségű kommunistái részére Érsekújvárott. Ezen aktívaértekezleten Štefan Baštovanský, az SZLKP KB vezető titkára és Moško elvtárs, az SZLKP KB titkára tartották a beszámolókat, körvonalazva a nemzetiségi kérdés problémáit és a feladatokat. Ezen aktíván részt vett és felszólalt a mi felejtethetlen Major István elvtársunk is; munkára hívta fel a magyar dolgozókat, mégpedig türelmes és kitartó tevékenységre annak érdekében, hogy az itt élő magyar nép fokozatosan részesévé váljon közös hazánk szocialista építésének. Egyben óva intett valamennyiünket, hogy ezt az előttünk álló feladatot csakis pártunk irányításával, a marxizmus-leninizmus osztályalapjai szigorú betartásával fogjuk tudni elérni. Figyelmeztetett arra, hogy mindjárt a kezdetnél vigyázzunk, nehogy sorainkba beférkőzzön az osztályellenség, hogy ott majd a legális lehetőségeket kihasználva, romboló tevékenységet folytasson.

Szövetségünk nevének javaslata Lőrincz elvtárstól származik. Ő mondta az előkészítő bizottság gyűlésén, hogy a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete elnevezés megfelel a múlt hagyományainak, és megnyithatja lehetőségét annak, hogy a becsületes szándékú magyar dolgozók soraiban széles alapokon végezhessük mindazt, amit 1938-ban a párt betiltásakor kénytelenek voltunk megszakítani. A javaslattal valamennyien egyetértve, elosztottuk az elvégzendő feladatokat. És már mint az előkészítő bizottság tagjai tárgyaltunk az illetékes állami szervekkel, megtettük az előkészületeket. Megegyeztünk abban, hogy a megalakuláshoz szükséges anyagiakat a szlovákiai Nemzeti Front Központi Bizottságától fogjuk kérni, pontos költségvetés alapján, ami pártunk Központi Bizottsága illetékes osztályának és nem kevésbé a párt nemzetiségi titkárságának támogatásával rövid időn belül meg is történt.

A szervezés folyamán természetesen megmutatkozott tapasztalatlanságunk is, pl. költségvetésünket nagyon szerényen — nagyon szűkre szabtuk. Ezért történhetett meg, hogy a meghívott küldöttek mindössze 2 darab szendvicset kaphattak.

Igaz, ehhez hozzájárult az a tény is, hogy ebben az időben csak élelmiszerjegyre lehetett vásárolni a vendéglőkben, és pl. kávénak még híre-hamva sem volt, tehát a két szendvics mellé csak ásványvizet adtunk.

Vagy például megfeledeztünk arról, hogy az alakuló egyesület még nem rendelkezik postai átalánnyal, így aztán a postabélyegeket a saját zsebemből kellett fedeznem, és csak egy hónap múlva kaptam vissza az egyesülettől, pedig bizony a családnak nagy szüksége volt mindennap a pénzre.

Több más technikai hiányosság mellett, melyek az alakulással jártak, a legnagyobb gondot az alapszabályzat előkészítése okozta, mivel az előkészítő bizottságban, sajnos, nem volt jogászunk. Nem kisebb gondot okozott magának a programbeszédnek az elkészítése sem, melyet Lőrincz elvtársnak kellett megtartania, mint az egyesület új, javasolt elnökének.

Közvetlen a megalakulás előtt a szervezési feladatokkal és a gazdasági gondokkal Fellegi István elvtársat bízta meg, kikérve őt a párt Központi Bizottsága gazdasági osztályáról, azzal a szándékkal, hogy a megalakulásnál őt fogjuk javasolni szövetségünk központi titkárának.

Ha ma, 25 éves távlatból szemlélve, visszaemlékezünk ezekre a napokra, azt hiszem, nem lesz értelmetlen foglalkozni pár mondatban azon nehézségekkel sem, amelyek politikai szempontból keresztezték utunkat.

A legnagyobb gondot az okozta, hogyan áthidalni mindazon sérelmeket, melyeket nemzetiségi szempontból még a hatéves fasiszta elnyomás után sem tudott pártunk olyan könnyen felszámolni. Már a megalakulást megelőző időkben találkoztunk egyének és csoportok olyan nézeteivel, akik az alakulóban levő szövetségünket valamilyen „érdekvédelmi” szövetségnek képzelték el, egyetemesen védeni a magyar jogokat osztálytartalom nélkül. Sőt egyesek még odáig is elmerészkedtek, hogy tőlünk gróf Esterházy védelmét kérték, mégpedig azon az alapon, hogy az az úr az úgynevezett önálló Szlovák Állam idején a zsidótörvény ellen szavazott az akkori „parlamentben”. Tehát „haladó gróf”. A legszomorúbb az volt, hogy az ilyen s ehhez hasonló nézetek terjesztésére legtöbb esetben az egyszerű dolgozókat igyekeztek felhasználni, mert a volt jegyző urak, a reakciós papok, de a gróf urak és kiszolgálóik sem állhattak ki maguk a régi módszereikkel, a nép rég óhajtott szabadsága megakadályozására. Látván, hogy bűnös úri rendszerük letűnőben van, most egyszerre megtalálták az utat az egyszerű volt cselédjükhöz, báránybőrbe bújtatott farkasként igyekeztek őket „megnyerni” az egyetemes magyar érdekvédelemnek.

Pontosan ez és ehhez hasonló próbálkozások ismétlődtek meg az Új Szó, a Szakszervezeti Közlöny és minden egyéb újonnan induló szervezetnél vagy intézménynél. Százzámra küldték az olyan értelmű cikkeket, beadványokat, állásfoglalásokat, melyek az ilyen próbálkozásokról tanúskodtak. Ebből az időből — és azt hiszem, nagy kár, hogy mindezeket nem raktuk el, és nem vettük elő 1968-ban és 1969-ben — meríthettünk volna tanulságot arra, hogy ellenségeink soha nem nyugszanak bele rabszolgatartó rendszerük elvesztésébe.

Minket naponta felkerestek az úgynevezett régi „kultúrmunkások”, leggyakrabban a volt jegyző urak, kikopott színészek és más kétes elemek, felkínálva szolgálataikat, hivatkozva régi tapasztalataikra a múltban a volt SZMKE, a CHARITAS és hasonló volt reakciós és irredenta egyesületekből. Az csak természetes, hogy mindjárt az ilyen első beszélgetésnél egyszerűen lepadt ezen egyének kultúrzsomja, és minden esetben csalódottan távoztak.

Természetes, hogy az ilyen mozgolódás a másik oldalon is kihívta az ellenhatást, és azt kezdték feltételezni, hogy alakulóban levő egyesületünk valamilyen Szűllő—Esterházy-féle „betyárkodó” szinten folytat kultúrtevékenységet és terjeszti azt.

Sőt nem kevesen akadtak olyanok is, akiknek sehogyan sem volt inyükre ez a megalakulás, de az sem, amit a Győzelmes Február 1948-ban véglegesen meghatározott: a nemzeti kérdés rendezése. Még kevésbé az, hogy ebben az országban a dolgozók maguk akarnak gazdáik lenni a gyáraknak, földeknek és minden termelőeszköznek, nemzetiségre való tekintet nélkül.

Mindez már alakuló közgyűlésünk előkészítése előtt is, de főleg a későbbiek folyamán naponta megismétlődött, mindaddig, amíg ellenfeleink nem győzöttek meg arról, hogy a CSEMADOK-ban hiába próbálják megtalálni érdekeik védelmét, még kevésbé valamilyen nacionalista egyesületet. Vagyis helyesnek bizonyult az a feltevésünk, hogy születendő kulturális szövetségünk szervezését, irányítását azon harcosokra kell alapoznunk, akik tetteikkel már a múltban is bebizonyították osztályszempontból való hovatartozásukat. Tehát az ismert kommunista munkásokra, földművesekre és haladó értelmiségiekre.

Helyesnek bizonyult maguknak a küldötteknek a kiválasztása is, mert alakuló közgyűlésünkön csaknem valamennyi meghívott küldött megjelent, és felszólalásaikban egyértelműen a szocialista internacionalizmus szellemében nyilatkoztak, támogatva főleg Lőrincz Gyula elvtárs programbeszédét. A vitafelszólalásokból (nem volt belőlük sok), valamennyiből kitűnt a tette vágyás, a pártos kultúra terjesztése iránti eltökéltség.

Maga a határozat, melyet a közgyűlés elfogadott, fogadalmotétel volt, hogy egyesületünk minden erejével támogatni fogja a szocializmus építésének gottwaldi programját a magyar dolgozók között. Ezen fogadalmunkat, Major elvtárs intelmeit a CSEMADOK kiszélesítésével és az ifjú nemzedék soraiból feltöltve igyekezett megtartani. Tanítani, nevelni és főleg falvainkon, az egységes földművesszövetkezetek alapításával, melyből — büszkén elmondhatjuk — szervezeteink alaposan kivették részüket, lerakni a szocializmus alapjait.

De mint a jól megművelt földbe is a vetőmaggal együtt konkoly is bekerülhet, és ha a föld művelői idejében ki nem irtják ezt a kártevő gatz, elburjánzik, megrontja a tiszta szemet. Ugyanez történt a mi egyesületünkben is, hogy hiányos éberségünk következtében kezdtek elburjánzani azok a nézetek, melyek ellentétben álltak magával a pártos kultúra terjesztésével, a szocialista internacionalizmus legnemesebb elméletével és gyakorlatával. 1968—1969-ben tehát újból tanúi lehettünk annak, hogy ellenségeink még mindig nem adták fel a harcot, és újból megismétlődött az, hogy céljaik elérésére igyekeznek felhasználni az egyszerű embereket; terveiket a kishitűekre, az ingadozókra építve, megingatni a szocializmus alapjait, internacionalista és osztályalapjait.

De mint egész társadalmunkban, így a mi szövetségünkben is aránylag gyorsan visszabillent az osztályharc mérlege, gyorsan véget ért a „pünkösdi királyság”, és hála a proletár internacionalizmus erejének, szövetségeseink támogatásának, folytathatja szövetségünk is azon célkitűzéseit, melyeket 25 évvel ezelőtt mint magasztos célt tűzött maga elé.

Ha ma, 25 éves távlatból visszatekintünk arra az útra, melyet kulturális szövetségünk megtett, nyugodt lelkiismerettel állapíthatjuk meg, hogy munkánk nem volt hiábavaló. Hogy az öreg harcosok, az alapító tagok büszkén és emelt fővel mondhatják el, hogy e szervezeten belül is kommunistákhoz méltóan dolgoztak, mint minden területen, ahová őket a párt állította. Nagymértékben járultak hozzá pártunk, Csehszlovákia Kommunista Pártja ama célkitűzéseéhez, mely oda vezetett, hogy a magyar dolgozók legszélesebb rétegei is aktív alkotóivá váltak szabad, boldog életünk, a szocializmus építésének közös hazánkban.

1962-ben a CSEMADOK kezdeményezésére Bratislavában megrendezték a Csehszlovákiai Magyar Könyv kiállítását, amelyet meglátogatta Jozef Lenárt, az SZLKP KB elnökségének tagja, az SZLKP KB akkori titkára